

Necessity, Possibility and Obstacles to the Development of Public Libraries in Large Business Centers of Tehran

Mohsen Mahmoudi *

Master's degree, Librarian of Jundishapour Public Library, head of library department of UNESCO National Commission, Tehran, Iran

Faezeh Ebrahimi Torkamani

Master's degree, Librarian of the Faculty of Humanities Library, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Abstract

The purpose of the current research is to investigate the need, possibility and obstacles to the development of public libraries in large and multi-purpose commercial centers of Tehran. Research method: This research is applied in terms of purpose and in terms of hybrid approach. In the qualitative research approach, the phenomenological method and content analysis with the Claysey model have been used, and in the quantitative research approach, the survey method has been used. The community under study is 10 properties in Tehran, which have been evaluated and selected based on different criteria. Semi-structured interview tool and researcher-made questionnaire were used to answer the sub-research questions. Findings: The findings of the current research show that the number of libraries around the studied commercial centers is insufficient compared to the population. Despite the population living in the neighborhood around shopping centers, the high number of daily visitors and people working in these shopping centers, none of the studied shopping centers are ready to dedicate space to create a library. Only some commercial centers can finance part of the costs of establishing and running public libraries. Conclusion: The establishment of public libraries in large and multi-purpose shopping centers in Tehran can partially compensate for the lack of public libraries in this city. Considering the population of the neighborhoods around the studied shopping centers and the lack of libraries in these neighborhoods on the one hand and the high number of visitors and employees of these centers on the other hand, the

* Corresponding Author: Mohsenmahmoodi198@gmail.com

How to Cite: Mahmoudi, M., Ebrahimi Torkamani, F. (2023). Necessity, Possibility and Obstacles to the Development of Public Libraries in Large Business Centers of Tehran, *Journal of Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 10(35), 239-279.

establishment of a public library in these centers, the community of service users, collections, services and management Libraries have their own characteristics, but the possibility of creating and deploying them faces obstacles.

Keywords: public libraries, commercial centers, development of public libraries, multipurpose goods, public commercial libraries.

1. Introduction

With the increasing expansion of commercial spaces and Libraries should make the most of this event and adapt to it, and considering that one of the major and perhaps the most fundamental goals of libraries is the simple and easy access of people in the society to the required information resources, then large commercial markets and Megamalls are one of the most suitable places that enable all members of the community to access the items they need, as well as information sources, and make it possible for all members of the community to access this information in the easiest possible way without restrictions. have access to resources, And the purpose of the current research is to identify the necessity, possibility and obstacles to the development of public libraries in large and multi-purpose commercial centers of Tehran.

2. Literature Review

The Logan Hyperdome Library opened on March 11, 1998. It was the first library in a business center in Australia to offer library services. It is a stand alone building outside Logan's largest shopping centre. It provides access to meeting rooms, technology and an extensive library collection. In 2014, Logan Hyperdome Library launched T.L.C. (teaching, learning, creating) entered a new era. TLC Hall It has public internet, Wi-Fi, 3D printing, a quiet reading room, and collaboration spaces. (Logan Library website)The review goes under these subheadings.

The library of the Indoropoly business center has various facilities and services, as well as many activities and events. The library is wheelchair accessible and has a meeting room for rent, as well as access to a kitchen. It has a collection in Chinese and German. (Brisbane City Council) Highfields Library in the suburb of Highfields, Cruise Nest Lion Customer Service Center at Toowoomba District Council, It reported that it had been invited by mall owners to establish a library, and while the center has struggled a bit, other tenants have repeatedly requested that the library stay there, due to the number of people it has attracted. Highfields has consistently been the busiest branch of this small ship in the NSW

3. Methodology

This research is mixed in terms of practical purpose and in terms of approach. In the qualitative approach of the research, the method of phenomenology and content analysis with the Claysey model was used, and in the quantitative approach of the research, the survey method was used. The community under study is 10 large and multi-purpose commercial centers of Tehran, which have been measured and selected with different criteria. A semi-structured interview tool and a researcher-made questionnaire were used to answer the sub-questions of the research.

4. Results

The findings of the present research show that the number of libraries around the studied commercial centers is insufficient compared to the resident population. Despite the population living in the neighborhood around the commercial centers, the high number of daily visitors and people working in these commercial centers, none of the studied commercial centers are ready to allocate space to create a library. Only some commercial centers can contribute to some of the costs of establishing and operating public libraries.

5. Conclusion

The establishment of public libraries in Mall and Mega Mall (multi-purpose properties) of Tehran can partially compensate for the per capita lack of libraries in this city. Considering the population of the neighborhoods around the studied Mega mall and the lack of libraries in these neighborhoods on the one hand and the high number of visitors and employees of these centers on the other hand, it is necessary to establish a public library in these centers, also, the public libraries of shopping centers in terms of buildings and equipment, The target population, collection building, services and library management have their own characteristics, but the possibility of creating and establishing them faces obstacles.

ضرورت، امکان و موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری بزرگ شهر تهران

کارشناس ارشد، کتابدار کتابخانه عمومی جندی‌شاپور، مسئول بخش
کتابخانه کمیسیون ملی یونسکو، تهران، ایران

* محسن محمودی

کارشناس ارشد، کتابدار کتابخانه دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت
مدرس، تهران، ایران

 فائزه ابراهیمی ترکمانی

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر شناسایی ضرورت، امکان و موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری بزرگ و چندمنظوره شهر تهران است. روش‌شناسی پژوهش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد، آمیخته است. در رویکرد کیفی پژوهش از روش پدیدارشناسی و تحلیل محتوا با مدل کلازی و در رویکرد کمی پژوهش نیز از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه ۱۰ مرکز تجاری بزرگ و چندمنظوره شهر تهران است که با معیارهای مختلفی سنجیده و انتخاب شده است. از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و پرسش‌نامه محقق‌ساخته برای پاسخ به سؤالات فرعی پژوهش استفاده شده است. یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد تعداد کتابخانه‌های پیرامون مراکز تجاری مورد مطالعه نسبت به جمعیت ساکن، ناکافی است. با وجود جمعیت ساکن در محله پیرامون مراکز تجاری، تعداد بالای مراجعه‌کنندگان روزانه و افراد شاغل در این مراکز تجاری، هیچ‌یک از مراکز تجاری مورد مطالعه آمادگی تخصیص فضا برای ایجاد کتابخانه را ندارند. تنها برخی از مراکز تجاری می‌توانند در اندکی از هزینه‌های ایجاد و فعالیت کتابخانه‌های عمومی کمک کنند. نتیجه‌گیری: ایجاد کتابخانه عمومی در مراکز تجاری بزرگ و چندمنظوره (مال‌های چندمنظوره) شهر تهران می‌تواند تا حدی کمبود سرانه کتابخانه در این شهر را جبران کند. با توجه به جمعیت محله‌های پیرامون مراکز تجاری مورد مطالعه و کمبود کتابخانه در این محله‌ها از یک سو و تعداد بالای مراجعه‌کنندگان و کارکنان این مراکز از سوی دیگر، ایجاد کتابخانه عمومی در این مراکز ضروری است، همچنین، کتابخانه‌های عمومی مراکز تجاری از نظر ساختمان و

* نویسنده مسئول: Mohsenmahmoodi198@gmail.com

تجهیزات، جمعیت خدمت گیرنده، مجموعه‌سازی، خدمات و اداره کتابخانه دارای برخی ویژگی‌های خاص خود هستند که البته امکان ایجاد و تأسیس آن‌ها با موانعی روبه‌رو است.

کلیدواژه‌ها: مراکز تجاری بزرگ و چندمنظوره، توسعه کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه عمومی مرکز تجاری.

مقدمه

نقش کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان بخشی از نظام آموزشی و به‌عنوان کانون توسعه دانش و فرهنگ بر کسی پوشیده نیست، کتابخانه نهادی اجتماعی است که با مشارکت در ذخیره‌سازی، حفاظت و اشاعه پیشینه‌های مکتوب و سایر اقلام اطلاعاتی در خدمت توسعه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی قرار می‌گیرد و هم‌چنین، امکان رشد اندیشه و باروری ذهن خلاق انسان را فراهم می‌کنند، کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان نهاد اجتماعی دانش، اطلاعات را در محمل‌های مختلف فراهم‌آوری کرده و به‌صورت برابر و یکسان به‌دوراز تأثیر نژاد، ملیت، سن، جنس، مذهب، زبان در اختیار عموم قرار می‌دهد. (فصیحی، ۱۳۹۸)

این نهاد اجتماعی همواره از تحولات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، صنعتی و فناوری متأثر شده است و کتابخانه‌های عمومی متناسب با این تأثیرات شیوه‌های ارائه خدماتشان دچار تغییراتی شده است.

امروزه با حجم تغییرات گسترده در روش زندگی و حتی مدل اطلاع‌یابی افراد دیگر نمی‌توان با همان کتابخانه‌های سنتی انتظار پاسخ‌گویی به مراجعان و به‌تبع آن جذب مراجعان و مخاطبان را به کتابخانه‌هایمان داشته باشیم، برای رسیدن به آن تنها راهی که باقی می‌ماند تغییراتی است که کتابخانه‌ها باید در خود ایجاد کنند و باتوجه به تغییرات جامعه متحول شوند و از امکانات این تغییرات برای جلو بردن اهداف خود استفاده نمایند؛ و هم‌چنین، شکل‌بندی شهرهای جهان تحت تأثیر مجموعه‌ای از تحولات در حال دگرگونی است، تهران نیز یکی از کلان‌شهرهایی است که تحولات متعددی را تجربه می‌کند. یکی از مؤلفه‌های جهانی این تغییر، گسترش و توسعه فضاهای تجاری و مصرفی است، در پی گسترش فضاهای تجاری مگامال‌ها یا مال‌های چندمنظوره پدید آمدند، مگامال‌ها برخلاف مراکز خرید، مکانی چندمنظوره بودند که هویت فراغتی را در خود غالب کرده بودند، اختصاص فضای فرهنگی نیز یکی از ابعاد هویت فراغتی مگامال‌ها محسوب می‌شد. (کاظمی و امیرابراهیمی، ۱۳۹۷)

طبق آنچه گفته شد، یکی از بزرگ‌ترین تغییرات در حوزه اقتصادی و به وجود آمدن بازارهای تجاری و مال‌های بزرگ در تمام دنیا است که دسترسی افراد جامعه را به تمام اقلام موردنیاز و اساسی خود در حوزه خوراک، پوشاک، وسایل زندگی و... در یک مکان فراهم کرده و دسترسی آن‌ها را سهولت بخشیده. همان‌گونه که ایفلا اشاره می‌کند، «سازمان تجارت جهانی» و سازمان‌های تجاری بزرگ در دنیا بر عملکرد کتابخانه‌ها چه به صورت مستقیم و چه غیرمستقیم تأثیر می‌گذارند و تصمیمات این سازمان‌ها بر عملکرد و توسعه خدمات کتابخانه‌ای مؤثر است (ایفلا، ۲۰۰۱)؛ بنابراین، کتابخانه‌ها باید از این اتفاق بیشترین بهره را برده و خود را با آن وفق دهند و با توجه به این که یکی از اهداف بزرگ و شاید اساسی‌ترین هدف کتابخانه‌ها دسترس‌پذیری ساده و آسان افراد جامعه به منابع اطلاعاتی موردنیاز است (فتاحی ۱۳۸۳). پس بازارهای تجاری بزرگ و مگامال‌ها یکی از مناسب‌ترین مکان‌هایی هستند که تمام افراد جامعه را قادر می‌سازد در کنار دسترسی این افراد و مشتریان به اقلام موردنیاز خود به منابع اطلاعاتی نیز دسترسی پیدا کنند و این امکان را ایجاد می‌کند که به آسان‌ترین شکل ممکن تمام افراد جامعه بدون محدودیت به این منابع دسترسی داشته باشند.

هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر بررسی توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز بزرگ تجاری (مال‌های چندمنظوره) شهر تهران است، بدین منظور اهداف فرعی زیر نیز موردپژوهش قرار گرفتند:

تبیین ضرورت توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران؛

تبیین امکان توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران؛

تبیین مسائل و چالش‌های کتابخانه‌های عمومی مال‌های چندمنظوره شهر تهران؛

مبانی نظری و مرور پیشینه‌ها

مراکز تجاری بزرگ (مال‌های چندمنظوره)

پیشینه تاریخی بازارها حداقل به چند هزار سال قبل از میلاد می‌رسد، از مراکز تجاری ابتدایی می‌توان به فوروم‌ها اشاره کرد که از مراکز دادوستد و ارتباط مستقیم مردم با

یکدیگر بوده، در فوروم‌ها علاوه بر فعالیتهای تجاری فعالیتهای دیگری مانند فعالیتهای سیاسی و اجتماعی و فرهنگی صورت می‌گرفت که عمدتاً باعث ایجاد ارتباط بین مردم می‌شد. بازار نماد معماری سنتی بوده و هنر اسلامی به بهترین شکل در معماری آن قابل‌رؤیت است. در بازار عناصر اقتصادی، مذهبی، اجتماعی، فرهنگی، خدماتی، تفریحی و عناصر ارتباطی و حفاظتی و روابط بین عناصر و نقش آن‌ها و وجود پیوند ناگسستنی میان ویژگی‌های معماری و عملکردی و ویژگی‌های جغرافیایی اهمیت فراوانی داشته است. در ایران نیز بازارها مهم‌ترین محور ارتباطی و فضای شهری بوده و در گذشته به‌طور معمول در امتداد مهم‌ترین راه‌ها و محورهای ارتباطی که از یک دروازه شروع و تا مرکز شهر ادامه می‌یافت، شکل می‌گرفتند. از طرفی، شهر اسلامی بدون بازار قابل‌تصور نبوده و بازار سرپوشیده بزرگ در تبریز، اصفهان، تهران، به‌صورت سنتی در طول تاریخ علاوه بر فعالیتهای اقتصادی خود فعالیتهای ویژه دیگری مانند فعالیتهای اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، سیاسی، تفریحی و خدماتی نیز داشته و دارند. فضاهای مصرف‌کننده به‌عنوان فضاهای عمومی توسط خرده‌فروشی‌ها شکل گرفتند و اشکال نخستین بازارها و پاساژها را به وجود آوردند. پس‌از آن با پیشرفت صنعت و افزایش جمعیت و توجه به مصرف باعث شد تا مراکز خرید جهت مرتفع شدن نیازهای مردم ساخته شوند؛ رشد و توسعه این بازارها هم به روند افزایش جمعیت و چگونگی وضعیت اقتصادی شهرها بستگی داشته است. بازار سنتی، به‌طور کلی و تقریباً در طول تاریخ، علاوه بر فعالیت اقتصادی، فعالیتهای اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، مذهبی، سیاسی، خدماتی و تفریحی نیز داشته است. (کریمی، ۱۳۹۷)

اما آنچه امروزه پاساژ و مرکز خرید نامیده می‌شود، در حقیقت شکل تغییر یافته و در حال گذار بازار سنتی به بازار مدرن است. در واقع مراکز تجاری، مراکز خرید یا پاساژ به یک ساختمان یا مجموعه‌ای از ساختمان‌ها گفته می‌شود که شامل فروشگاه‌های گوناگون هستند و با راهروهای مرتبط با هم باعث آسانی دیدار مشتریان از فروشگاه‌ها می‌شود (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰).

در بسیاری از کشورهای غربی مجتمع‌های تجاری با توجه به وضعیت یک منطقه، نیازهای مردم و بازار ساخته می‌شوند و از آن مهم‌تر اغلب بر اساس یک‌سری استانداردهای قابل قبول و بعضاً بین‌المللی تأسیس می‌گردند و بنابراین، طبقه‌بندی آن‌ها با ضوابط کم‌وبیش معینی صورت می‌گیرد. برای طبقه‌بندی مراکز تجاری دیدگاه‌ها و روش‌های مختلفی وجود دارد: مساحت زیربنای مرکز تجاری، تعداد و نوع مغازه‌ها، تعداد بازدیدکننده، نوع فعالیت غالب، میزان فروش، نوع دسترسی به مرکز تجاری اعم از محلی و منطقه‌ای و شهری از شاخص‌های مهم برای طبقه‌بندی مراکز خرید هستند. علاوه بر این‌ها، گونه‌شناسی مراکز تجاری در کشورهای مختلف بنا بر تاریخچه پیدایش آن‌ها، از نظر جغرافیای شهری و حتی آداب و رسوم می‌تواند متفاوت باشد. برای همین، شورای بین‌المللی مراکز خرید^۱ که سعی در استاندارد کردن مراکز تجاری و ارائه تعاریف مشخص از آن‌ها دارد، این استانداردها را با توجه به فرهنگ جوامع مختلف و تاریخچه پیدایش این مراکز خرید در نواحی مختلف جغرافیایی در آسیای شرقی، کانادا، اروپا، امریکا ارائه می‌کند. بر اساس نوع خدمات (خرید، فعالیت‌های فرهنگی، تفریحی، اوقات فراغت) که مراکز تجاری در ایران ارائه می‌دهند آن‌ها را به پنج طبقه تقسیم‌بندی کرده‌اند:

۱- پاساژ، ۲- مرکز خرید، ۳- مال، ۴- مال چندمنظوره و ۵- مراکز تک محصولی.

مال‌های چندمنظوره یا مگامال‌ها: مال‌های مدرن و جدید و بزرگی هستند که در سال‌های اخیر رونق فراوان گرفته‌اند. مال‌های چندمنظوره علاوه بر فضاهای فوق (فضاهای غذاخوری شامل کافه و فود کورت و رستوران، فضاهای فرهنگی، فضاهای خرید روزمره مانند هایپر) دارای فضاهای فراغتی از قبیل شهرسازی، سالن سینما، سالن نمایش یا کنسرت هم هستند. بسیاری از مال‌های چندمنظوره دارای مغازه‌های بزرگ برند هستند. هرچند در این مورد هم وجود برندهای بزرگ خارجی عمومیت ندارد (مانند کوروش) از سوی دیگر، مال‌های چندمنظوره همگی دارای پارکینگ هستند. (کاظمی، امیرابراهیمی، ۱۳۹۷)

کتابخانه عمومی در مراکز تجاری

کتابخانه عمومی مرکز تجاری مورنو ولی^۱ یک کتابخانه مدرن با خدمات سنتی کتابخانه است. این کتابخانه شعبه‌ای از کتابخانه مورنو ولی است. ساختار این کتابخانه شامل یک بخش کودک، میزمانت، مرکز فناوری و بخش نوجوانان است. مجموعه این کتابخانه شامل کتاب‌های صوتی، کتاب صوتی، کتاب‌های فیزیکی، دی. وی. دی^۲، داستان، رمان‌های گرافیکی، کتاب‌های غیر داستانی و کتاب‌های تصویری است. مراجعه‌کنندگان کتابخانه به شش رایانه متصل به اینترنت دسترسی دارند. از دیگر ویژگی‌های این کتابخانه می‌توان به ایستگاه‌های شارژ دستگاه‌های قابل حمل، وای‌فای رایگان، پایگاه داده آنلاین و دستگاه خودآزمایی^۳ اشاره کرد.

ساکنان شهر می‌توانند از طریق فهرست آنلاین کتابخانه، برای کارت کتابخانه ثبت‌نام کنند و از سایر بخش‌های کتابخانه، کتاب درخواست کنند.

هنرمندان محلی از دریم شیپرز برای میزبانی برنامه‌های هنرهای نمایشی ماهانه در کتابخانه مرکز تجاری (مال)، با کارمندان کتابخانه همکاری می‌کنند. همه رویدادها و فعالیت‌های کتابخانه، برای بزرگسالان، کودکان، نوجوانان و خانواده‌ها رایگان است. کمیون هنر هم‌چنین، از نمایش‌های هنرمندان محلی حمایت مالی می‌کند. (خدمات کتابخانه شهر مورنو ولی، ۲۰۲۱)

کتابخانه لوگان هایپر دام^۴ در ۱۱ مارس ۱۹۹۸ افتتاح شد. اولین کتابخانه در مرکز تجاری در استرالیا بود که خدمات کتابخانه‌ای ارائه داد. این یک ساختمان مستقل در خارج از بزرگ‌ترین مرکز خرید لوگان است. این امکان دسترسی به اتاق جلسات، فناوری و مجموعه امانت‌های گسترده را فراهم می‌کند. در سال ۲۰۱۴، کتابخانه لوگان هایپر دام با راه‌اندازی سالن تی. آل. سی.^۵ (آموزش، یادگیری، ایجاد) وارد دوره جدیدی شد. سالن

1. Moreno Valley Public Library mall
2. DVD
3. self-check machines
4. Logan Hyperdome
5. TLC

تی. آل. سی. از اینترنت عمومی، وای‌فای، چاپ سه‌بعدی، سالن مطالعه ساکت و مکان‌های همکاری^۱ برخوردار است. (کتابخانه لوگان)

کتابخانه مرکز تجاری ایندوروپلی^۲ دارای امکانات و خدمات متنوعی است، هم‌چنین، فعالیت‌ها و رویدادهای زیادی را در خود جای داده است. این کتابخانه دارای صندلی‌های چرخدار است و دارای سالن اجتماعات برای اجاره است، هم‌چنین، دسترسی به یک آشپزخانه محیا است. دارای مجموعه‌ای به زبان چینی و آلمانی است. (شورای شهر بریزین^۳)

کتابخانه هایفیلدز^۴ در حومه هایفیلدز، مرکز خدمات مشتری کروز نست شیر^۵ در شورای منطقه توومبا^۶،

گزارش داد که از طرف صاحبان مراکز خرید برای تأسیس کتابخانه دعوت شده است و درحالی‌که مرکز کمی با مشکل روبرو شده است، مستأجران دیگر بارها و بارها درخواست کرده‌اند که کتابخانه در آنجا بماند، به دلیل تعداد افرادی که جذب آن شده است. هایفیلدز به‌طور مداوم شلوغ‌ترین شاخه این کشتی کوچک در اناس‌دبلیو^۷ بوده است.

کتابخانه ادمونتون گرین^۸ یکی از چهار کتابخانه اصلی در انفیلد^۹ است. این کتابخانه در دو طبقه و در مرکز خرید واقع شده، ۱۰۰ رایانه شخصی، اسکنر، فتوکپی، دستگاه چاپ، نمابر، فضاهایی برای نشستن و مطالعه یا خواندن، دسترسی به اینترنت بی‌سیم و نقاط شارژ در هر دو طبقه قرار دارد (کتابخانه ادموند گرین)

در ایران نیز کتابخانه جندی‌شاپور واقع در مرکز تجاری بزرگ ایران معروف به

1. co-working places
2. Indooropilly shopping center library
3. Brisbane City Council (BCC)
4. Highfields
5. Crows Nest Shire
6. Toowoomba Region
7. NSW (New South Wales)
8. Edmonton Green Library
9. Enfield

ایران مال به ارائه خدمات کتابداری می‌پردازد، مساحت این بخش فرهنگی از این واحد تجاری برابر ۳۳۰۰ مترمربع است و در سه طبقه طراحی شده است، ظرفیت مجموعه معادل ۷۰ هزار نسخه کتاب تعریف شده است و کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد یونسکو نیز در کتابخانه جندی‌شاپور ایران مال واقع است. این کتابخانه در سه طبقه طراحی و ساخته شده است و در حال حاضر بیش از دو سوم از منابع سازمان‌دهی و آماده استفاده هستند. این کتابخانه در ۲۰ اسفند ۱۳۹۷ افتتاح شد.

پیشینه‌های پژوهش

با توجه به مطالعات صورت گرفته مطابق با موضوع کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری، پژوهشی در داخل کشور انجام نشده بود.

موریس^۱ (۲۰۰۴)، در مقاله خود تحت عنوان: «مکان‌یابی کتابخانه‌های عمومی در مراکز خرده‌فروشی: مزایا و تأثیرات»، هدف از این پژوهش سنجش تأثیرات و مزایای بالقوه وجود کتابخانه‌های عمومی در توسعه‌های خرده‌فروشی است؛ که روش مطالعه موردی روی پنج مرکز تجاری در انگلستان و مصاحبه با کتابداران، مدیران مراکز خرید و مدیران فروشگاه‌ها انجام شد. نتایج نشان می‌دهد که بیشترین سود حضور یک کتابخانه عمومی در مراکز خرده‌فروشی افزایش جذب مشتری و دامنه فروش است. حضور کتابخانه‌ها در مراکز خرید به نفع کتابخانه است و این معمولاً مهم‌تر از تأثیر کتابخانه بر فروشگاه‌ها است.

بالینا^۲ (۲۰۱۴)، در تحقیقی موضوع «کتابخانه‌های عمومی تسهیل‌کننده جامعه‌اطلاعاتی و ظرفیت الکترونیکی در لتونی» را بررسی نمود. پیشرفت موفقیت‌آمیز جامعه‌اطلاعاتی در لتونی این حقیقت را ثابت می‌کند که بیش از ۸۰۰ کتابخانه عمومی به اینترنت وابسته هستند. همه کتابداران آموزش داده می‌شوند تا از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات استفاده کنند. هم‌چنین، به آن‌ها آموزش داده می‌شود تا به مردم در زمینه کار با

1. Anne Morris

2. Balina

کامپیوترها و جستجو اطلاعات مربوط بر روی اینترنت و پایگاه داده‌ها کمک کنند. مزیت مهم کتابخانه‌ها توانایی و تمایل آن‌ها برای همکاری با همه سهام‌داران به منظور دسترسی به همه گروه‌های اجتماعی است.

چیودلی و مورونی^۱ (۲۰۱۵)، بر این باور هستند که ساخت مراکز خرید تا حدی روند عمومی‌سازی فضاهای خصوصی را به همراه دارد. آنچه در روند ایجاد یک مرکز خرید رخ می‌دهد این است که فضایی که دارای مالک خصوصی است، به یک مرکز خرید تبدیل می‌شود. به‌طور خلاصه، می‌توان گفت که مراکز خرید نه تنها ضرورتاً باعث خصوصی‌سازی فضاهایی که قبلاً تحت مالکیت عمومی بوده‌اند، نمی‌شوند، بلکه بالعکس - و در بسیاری از موارد - مراکز خرید، باعث ایجاد فضاهای جمعی جدید برای شهروندان می‌شوند.

چوی و جو^۲ (۲۰۱۸)، در تحقیقی موضوع «درک چالش‌ها و انگیزه‌های کتابخانه‌های عمومی و درک استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای بازاریابی» را بررسی نمودند. هدف این مقاله، شناسایی چالش‌ها و انگیزه‌های پذیرش شبکه‌های اجتماعی برای اهداف بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی و بررسی چگونگی درک کتابخانه‌ها از اهمیت بازاریابی رسانه‌های اجتماعی است. برای انجام این مطالعه یک نظرسنجی آنلاین در سراسر کشور در مورد کتابخانه‌های عمومی در ایالات متحده آمریکا انجام شده است و تعداد ۴۷۰ پاسخ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. این مطالعه طیف وسیعی از چالش‌ها و انگیزه‌های پیاده‌سازی رسانه‌های اجتماعی را برای بازاریابی در مردم تعیین کرده است. هم‌چنین، نتایج نشان داد که کتابخانه‌های عمومی رسانه‌های اجتماعی را ابزاری مهم برای بازاریابی کتابخانه خود می‌دانند و قصد دارند کاربرد آن‌ها را افزایش دهند.

متیوس (۲۰۲۱) در کتاب خود با عنوان: «بازسازی کتابخانه‌های عمومی سنگاپور» به ایجاد و احداث کتابخانه‌های عمومی در مکان‌هایی که افراد به‌صورت منظم به آن رفت‌وآمد دارند اشاره کرده است، به دنبال کاهش استفاده از کتابخانه‌های عمومی در

1. Chiodelli a, Francesco and Stefano Moroni

2. Choi& Joo

عصر دیجیتال و جایگزینی منابع الکترونیکی به جای کاغذی، هیئت کتابخانه‌های ملی سنگاپور در سال ۲۰۱۵ چشم‌انداز جدیدی برای آینده کتابخانه‌های عمومی متصور شد، مجتمع‌های تجاری را به عنوان مکانی برای ارائه فرصت‌های ارتباطی با مراجعان و به دنبال آن سفارشی ساختن خدمات کتابخانه برای پاسخگویی به نیازهای کاربران دانست.

بر اساس بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با موضوع پژوهش، در خارج از کشور بیشتر به این حوزه پرداخته شده است، همچنین کتابخانه‌هایی در مراکز تجاری بر اساس معیارهای خاصی ایجاد و احداث شده‌اند اما بر اساس مطالعات صورت گرفته پیشینه داخلی موجود نبود.

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی است؛ و برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش از دو رویکرد کیفی و کمی استفاده شده است. در رویکرد کیفی از روش‌های مطالعه نظام‌مند، تحلیل محتوا، پدیدارشناسی توصیفی با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به روش کلایزی و دیک من^۱ استفاده شده است. از روش پدیدارشناسی توصیفی برای معنادار کردن مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌های صورت گرفته و خوشه‌بندی مفاهیم در قالب مضامین و استخراج از مضامین به منظور توصیف برخی از ویژگی‌ها در نسبت با پرسش‌های پژوهش استفاده شده است.

■ ضرورت توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

■ برای پاسخ به سؤال اول پژوهش از روش مطالعه نظام‌مند متن پژوهش‌ها، گزارش‌ها و اسناد در زمینه کتابخانه‌های عمومی شهر تهران و مراکز تجاری چندمنظوره استفاده شده است، همچنین سؤالات فرعی زیر نیز در راستای پاسخ به پرسش اصلی پاسخ داده شدند.

- روند رشد و توسعه کتابخانه‌های عمومی شهر تهران در نیم‌قرن اخیر در شهر تهران به چه میزان است؟
  - نسبت کتابخانه‌های عمومی شهر تهران با نیازهای جمعیتی شهر تهران به چه میزان است؟
  - توزیع پراکندگی جمعیت و کتابخانه‌های عمومی پیرامون محل استقرار هر یک از مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟
  - امکان توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چه میزان است؟
- برای پاسخ به این سؤال و بررسی میزان آمادگی و تمایل مجتمعاتی تجاری برای تخصیص بودجه، فضا و مکان به ایجاد و احداث کتابخانه از رویکرد کمی و از روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته بر اساس استانداردهای کتابخانه‌ای طراحی و روایی آن به صورت صوری محتوایی تأیید شده است، استفاده شده است. همچنین سؤالات فرعی زیر نیز برای یافتن پاسخ پرسش اصلی دوم پاسخ داده شدند.
- تمایل و آمادگی مدیران مال‌های چندمنظوره شهر تهران، برای تأسیس و اداره کتابخانه عمومی در مال، به چه میزان است؟
  - ۲ مساحت فضایی که هر یک از مال‌های چندمنظوره شهر تهران می‌توانند به کتابخانه عمومی اختصاص دهند، چگونه است؟
  - هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظور شهر تهران برای تأسیس کتابخانه عمومی می‌توانند بر عهد بگیرند، چگونه است؟
  - هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای کارکنان کتابخانه عمومی می‌توانند بر عهده بگیرند، چگونه است؟
  - هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای مجموعه‌سازی کتابخانه عمومی بر عهده خواهند گرفت، چگونه است؟
  - خدماتی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران می‌توانند در اختیار کتابخانه‌های

عمومی قرار دهند، چگونه است؟

■ تعداد مراجعه‌کنندگان روزانه مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

■ تعداد افراد شاغل در مال‌های چندمنظوره، چگونه است؟

■ موانع توسعه کتابخانه عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

برای پاسخ به سؤال سوم پژوهش، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته از کارشناسان ذی‌ربط در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان تهران و شهرداری تهران و مدیر کتابخانه جندی‌شاپور ایران‌مال و مدیر کتابخانه مولانا به‌عنوان نمونه‌ای از کتابخانه عمومی در مرکز تجاری انجام شد که مصاحبه‌ها با روش پدیدارشناسی توصیفی به روش کلایزی و دیک‌من در هفت مرحله تحلیل شد.

جامعه پژوهش شامل گزارش‌ها و مصاحبه‌های انجام‌شده در زمینه توسعه کتابخانه‌های عمومی و مجتمع‌های تجاری چندمنظوره شهر تهران؛ مدیران و کارشناسان مرتبط با توسعه کتابخانه‌های عمومی، در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل امور کتابخانه‌های عمومی شهر تهران؛ مدیران و کارشناسان مرتبط با توسعه کتابخانه‌های عمومی در معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران و سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران (مدیریت امور کتابخانه‌ها و ترویج کتاب‌خوانی)؛

مدیران و کارشناسان مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری شهرداری تهران؛ مدیران ۱۰ مال چندمنظوره (مگامال) شهر تهران با مساحت بیشترین زیربنای و تعداد فروشگاه‌های زیاد، همچنین دارا بودن بخش فرهنگی (سینما، فروشگاه کتاب، کتابخانه، سالن تئاتر و ...)

نمونه از میان جامعه مدیران و کارشناسان مرتبط با حوزه توسعه کتابخانه‌های عمومی در نهاد کتابخانه‌های عمومی و در معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران و مدیران و کارشناسان مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری، به‌صورت هدفمند و با تکنیک گلوله برفی از میان افراد با سابقه فعالیت، تجربه شخصی و پیشینه پژوهشی انتخاب شده‌اند.

به دلیل محدود بودن تعداد مال‌های چندمنظوره، نمونه‌گیری نشده است و برای انتخاب نمونه از روش سرشماری یا تمام شماری استفاده شده است.

جدول ۱. اطلاعات مجتمع‌های تجاری بزرگ (مال‌های چندمنظوره) در تحقیق حاضر

ردیف	نام مرکز تجاری	محل	منطقه
۱	پالادیوم	زعفرانیه	یک
۲	میلادنور	فرحزادی (ایوانک)	دو
۳	سیوان سنتر	تهرانپارس غربی	چهار
۴	کوروش مال	باغ فیض	پنج
۵	تیرازه	باغ فیض	پنج
۶	مگامال	اکباتان	پنج
۷	بوستان	پونک	پنج
۸	سمرقند	جنت‌آباد جنوبی	پنج
۹	مجتمع اداری و تجاری نور	ولیعصر	شش
۱۰	تیرازه ۲	نظام‌آباد	هفت

یافته‌ها

پاسخ به سؤال اول پژوهش: ضرورت توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

برای پاسخ به سؤال اول پژوهش: ضرورت توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران، میزان روند توسعه کتابخانه‌های عمومی در این شهر و نسبت کتابخانه‌های عمومی شهر تهران با نیازهای جمعیتی شهر تهران و توزیع پراکندگی جمعیت و کتابخانه‌های عمومی پیرامون محل استقرار هر یک از مال‌های چندمنظوره شهر تهران، بررسی شده است.

روند رشد و توسعه کتابخانه‌های عمومی شهر تهران در نیم قرن اخیر در شهر تهران به چه میزان است؟

روند رشد و توسعه کتابخانه‌های عمومی در شهر تهران از سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۰ در قالب جدول ۲ تهیه شده است.

جدول ۲. روند توسعه کتابخانه‌های عمومی شهر تهران در نیم‌قرن اخیر

نوع کتابخانه	۱۳۴۰	۱۳۵۰	۱۳۶۰	۱۳۷۰	۱۳۸۰	۱۳۹۰	کل
نهادی	۹	ندارد	۲	۱۰	۲۳	۱	۴۵
شهرداری و مشارکتی	۱	۳	۲	۴۹	۵۲	۱۸	۱۲۶

جدول ۳. با استفاده از آمارنامه شهرداری تهران و اطلاعاتی که در ارتباط با سال احداث کتابخانه‌های عمومی در این آمارنامه آمده، تهیه شده است، مجموع کتابخانه‌های تحت پوشش نهاد در نیم‌قرن اخیر به ۴۵ عدد می‌رسد درحالی‌که سهم شهرداری تهران و کتابخانه‌های مشارکتی عمومی ۱۲۶ عدد است که روند رشد کتابخانه‌های غیردولتی در این محاسبات تقریباً ۳ برابر کتابخانه‌های دولتی است.

نسبت کتابخانه‌های عمومی شهر تهران با نیازهای جمعیتی شهر تهران به چه میزان است؟

با استفاده از طرح آمایش سرزمینی کتابخانه‌های عمومی ایران، گزارش: تعیین محدوده‌های خدمت کتابخانه‌های عمومی استان تهران (شهر تهران)، تعداد افراد ساکن در هر منطقه از شهر تهران و همچنین، تعداد کتابخانه‌های نهادی، شهرداری و مشارکتی استخراج شد. تعداد جمعیت ساکن در هر منطقه از شهرداری تهران بر تعداد کل کتابخانه‌های عمومی تقسیم شد و سرانه کتابخانه‌های عمومی این‌گونه محاسبه شد، عدد حاصل از محاسبه گرد شده است.

با توجه به استاندارد فضا کتابخانه‌های عمومی ایران با استناد به سند IPLF-STQ27 جمعیت خدمت‌گیر در همه مناطق (اعم از شهری و روستایی) ۲۵۰۰ نفر تعیین شده است. هر سکونت‌گاه با جمعیت حداقل ۲۵۰۰ نفر، شایسته تأسیس یک کتابخانه عمومی است. شاخص سرانه کتابخانه‌های عمومی از نسبت تعداد افراد ساکن در یک منطقه بر تعداد کل کتابخانه‌های عمومی محاسبه شد و میزان سرانه کتابخانه‌های عمومی در نسبت با ۲۵۰۰ نفر محاسبه شد و میزان کمبود تعداد کتابخانه‌ها این‌گونه سنجیده شد، اعداد حاصل از این تفریق به صورت تقریبی و گرد شده در جدول ۴-۴ آمده‌اند.

جدول ۳. نسبت کتابخانه‌های عمومی شهر تهران با نیازهای جمعیتی این شهر

مناطق شهر تهران	تعداد جمعیت ساکن	کتابخانه‌های نهادی	کتابخانه‌های غیر نهادی	تعداد کل کتابخانه‌های عمومی	سرانه کتابخانه‌های عمومی	میزان کمبود سرانه کتابخانه به ازای ۲۵۰۰ نفر
منطقه ۱	۴۷۸۳۹۳	۹	۳۶	۴۵	۱۰۶۳۱	۴
منطقه ۲	۶۹۱۸۳۶	۱۰	۲۳	۳۳	۲۰۹۶۴	۸
منطقه ۳	۳۳۰۰۰۴	۶	۱۴	۲۰	۱۶۵۰۰	۷
منطقه ۴	۹۱۱۸۶۴	۱۴	۲۴	۳۸	۲۳۹۹۶	۱۰
منطقه ۵	۸۵۳۳۱۲	۱۷	۴۰	۵۷	۱۴۹۷۰	۶
منطقه ۶	۲۵۰۷۵۳	۹	۷	۱۶	۱۵۶۷۲	۶
منطقه ۷	۳۱۲۰۰۲	۲	۱۹	۲۱	۱۴۸۵۷	۶
منطقه ۸	۴۲۵۰۴۴	۷	۱۶	۲۳	۱۸۴۸۰	۷
منطقه ۹	۱۷۴۱۱۵	۵	۶	۱۱	۱۵۸۲۸	۶
منطقه ۱۰	۳۲۶۸۸۵	۴	۱۸	۲۲	۱۴۸۵۸	۶
منطقه ۱۱	۳۰۶۶۶۵	۱۰	۱۷	۲۷	۱۱۳۵۸	۵
منطقه ۱۲	۲۴۰۹۰۹	۱۳	۱۶	۲۹	۸۳۰۷	۳
منطقه ۱۳	۲۴۸۷۲۵	۵	۱۲	۱۷	۱۴۶۳۱	۶
منطقه ۱۴	۵۳۱۲۴۳	۸	۲۶	۳۴	۱۵۶۲۵	۶
منطقه ۱۵	۶۳۶۸۱۰	۶	۴۲	۴۸	۱۳۲۶۷	۵
منطقه ۱۶	۲۶۷۶۷۸	۴	۹	۱۳	۲۰۵۹۰	۸
منطقه ۱۷	۲۷۸۳۵۴	۴	۲۷	۳۱	۸۹۷۹	۴
منطقه ۱۸	۳۶۶۹۳۴	۵	۱۷	۲۲	۱۶۶۷۹	۷
منطقه ۱۹	۲۵۵۵۳۳	۴	۱۴	۱۸	۱۴۱۹۶	۶
منطقه ۲۰	۳۲۹۷۷۹	۶	۲۴	۳۰	۱۰۹۹۳	۴
منطقه ۲۱	۱۸۶۲۷۷	۴	۱۲	۱۶	۱۱۶۴۲	۵
منطقه ۲۲	۱۷۵۳۲۳	۶	۶	۱۲	۱۴۶۱۰	۶

باتوجه به جدول ۳. تمام مناطق شهر تهران با کمبود سرانه کتابخانه مواجه هستند.

توزیع پراکندگی جمعیت و کتابخانه‌های عمومی پیرامون محل استقرار هر یک از

مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

جدول ۴. سرانه موجود و سرانه مطلوب کتابخانه‌های عمومی در محل استقرار مراکز تجاری

چندمنظوره مورد مطالعه

نام مرکز تجاری	تعداد جمعیت ساکن در محله مراکز تجاری	تعداد کتابخانه عمومی موجود	میزان کمبود سرانه کتابخانه به ازای ۲۵۰۰ نفر
۱ مرکز خرید پالادیوم	۳۰۹۰۲	۱	۱۱
۲ کوروش مال ^۱	۶۴۲۶۳	۵	۲۰
۳ تیرازه			
۴ مگامال	۴۰۶۴۱	۱	۱۵
۵ مرکز تجاری بوستان	۶۴۷۹۵	۲	۲۴
۶ مرکز تجاری سمرقند	۷۱۸۹۱	۱	۲۷
۷ میلاد نور	۲۴۶۷۹	۱	۹
۸ سیوان سنتر	۱۲۴۶۳۴	-	۵۰
۹ تیرازه ۲	۱۲۲۶۴	۳	۲
۱۰ مرکز اداری و تجاری نور	۱۳۴۳۲	-	۵

بر اساس جدول ۴. در محدوده جغرافیایی کتابخانه‌های عمومی موجود در پیرامون مجتمع‌های تجاری چندمنظوره، جمعیت خدمت‌گیر در محله‌هایی که مجتمع‌های تجاری در آن‌ها واقع هستند به نسبت جمعیت ۲۵۰۰ نفر تقسیم شد و از این طریق سرانه کتابخانه در محله‌هایی که مال‌های چندمنظوره تجاری در آنجا واقع هستند محاسبه شد.

وضعیت موجود و وضعیت مطلوب کتابخانه‌های عمومی در محله‌های مال‌های مورد پژوهش بررسی شد، از تفاضل تعداد سرانه کتابخانه از تعداد کتابخانه‌های عمومی موجود در آن حدود جغرافیایی، تعداد مطلوب کتابخانه‌های عمومی در پیرامون مراکز تجاری حاصل شد،

۲. پاسخ به سؤال دوم پژوهش: امکان توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های

چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟

۱. کوروش مال و تیرازه از نظر حدود جغرافیایی در یک محله واقع هستند.

پرسش‌های مصاحبه از مدیران مال‌های چندمنظوره منتخب شهر تهران، با درصد فراوانی پاسخ آن‌ها در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. امکان توسعه کتابخانه‌های عمومی در مال‌های چندمنظوره شهر تهران از دیدگاه مدیران

بیش از ۴ هزار نفر	بین ۳ تا ۴ هزار نفر	بین ۲ تا ۳ هزار نفر	بین ۱ تا ۲ هزار نفر	بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر	
۱۴/۲۸٪	۲۸/۵۷٪	۲۸/۵۷٪	۲۸/۵۷٪	-	برآورد تعداد مراجعه‌کنندگان روزانه به مجتمع تجاری شما چگونه است؟ (میانگین روزهای معمولی، تعطیلات آخر هفته و مناسبت‌ها)
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	هیچ	تمایل مجتمع تجاری شما برای تأسیس کتابخانه عمومی در مجتمع، در چه حدی است؟
-	۱۴/۲۸٪	۲۸/۵۷٪	۴۲/۸۵٪	۱۴/۲۸٪	آمادگی مجتمع تجاری شما برای تأسیس کتابخانه عمومی در مجتمع، در چه حدی است؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	هیچ	مجتمع تجاری شما چه مساحتی را برای ایجاد کتابخانه عمومی در مجتمع به‌صورت رایگان می‌تواند اختصاص دهد؟
-	-	-	۱۴/۲۸٪	۸۵/۷۱٪	تمام هزینه‌های تأسیس و راه‌اندازی کتابخانه
بیش از ۱۵۰۰ مترمربع	بین ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ مترمربع	بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ مترمربع	بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ مترمربع	هیچ	مجتمع تجاری شما چه هزینه‌هایی را برای تأسیس کتابخانه عمومی در مجتمع، می‌تواند بر عهده بگیرد؟
-	-	-	-	۱۰۰٪	تمام هزینه‌های خدمات
تمام هزینه‌های خدمات	سه چهارم هزینه‌های خدمات	نصف هزینه‌های خدمات	یک چهارم هزینه‌های خدمات	هیچ	مجتمع تجاری شما چه سهمی از هزینه‌های خدمات کتابخانه عمومی مجتمع (شارژ ماهانه، آب، برق، گاز، تلفن، اینترنت و مانند آن)
هزینه همه	۳ تا ۴ نفر	۲ تا ۳ نفر	۱ نفر (مدیر)	هیچ	مجتمع تجاری شما، چه سهمی از هزینه

بیش از ۴ هزار نفر	بین ۳ تا ۴ هزار نفر	بین ۲ تا ۳ هزار نفر	بین ۱ تا ۲ هزار نفر	بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر	
کارکنان			کتابخانه)		کارکنان کتابخانه عمومی مجتمع را می‌تواند برعهده بگیرد؟
-	-	-	٪۱۴/۲۸	٪۸۵/۷۱	
تمام هزینه خرید منابع	سه چهارم هزینه خرید منابع	نصف هزینه خرید منابع	یک چهارم هزینه خرید منابع	هیچ	مجتمع تجاری شما چه هزینه‌هایی را برای تأمین و روزآمدسازی منابع کتابخانه عمومی (خرید کتاب، نشریه، منابع دیداری و شنیداری و مانند آن) می‌تواند برعهده بگیرد
-	-	-	٪۲۸/۵۷	٪۷۱/۴۲	
کمتر از ۲۰۰	بین ۲۰۰ تا ۴۰۰	بین ۴۰۰ تا ۶۰۰	۶۰۰ تا ۸۰۰ نفر	بیش از ۸۰۰ نفر	تعداد افراد شاغل در مجتمع تجاری شما چند نفر است؟
-	-	-	٪۲۸/۵۷	٪۷۱/۴۲	

- تمایل و آمادگی مدیران مال‌های چندمنظوره شهر تهران، برای تأسیس و اداره کتابخانه عمومی در مال، به چه میزان است؟

از میان پرسش‌نامه‌های توزیع شده به ۱۰ مال چندمنظوره منتخب شهر تهران، هفت عدد از آن‌ها بازگشت و میزان تمایل مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای تأسیس کتابخانه و اداره کتابخانه عمومی سنجیده شد، طبق جدول ۴ پرسش‌نامه مدیران مال‌های چندمنظوره شهر تهران، حدوداً یکی از مال‌های چندمنظوره تمایل زیادی برای تأسیس و اداره کتابخانه اعلام کرد، دو عدد از مال‌های چندمنظوره شهر تهران تمایل متوسطی به تأسیس و اداره کتابخانه اعلام کردند و هم‌چنین، سه مال چندمنظوره نیز، تمایل کمی نشان دادند و هم‌چنین، یک مال چندمنظوره نیز هیچ تمایلی به تأسیس و اداره کتابخانه نداشتند.

هم‌چنین، آمادگی مال‌های چندمنظوره نیز در این مصاحبه سنجیده شد، با توجه به جدول ۴-۶، یک مال چندمنظوره آمادگی کمی برای تأسیس و اداره کتابخانه عمومی در مجتمع خود اعلام کرد و شش عدد از مال‌های چندمنظوره نیز هیچ آمادگی برای تأسیس و اداره کتابخانه عمومی در مجتمع خود نداشتند.
- مساحت فضایی که هر یک از مال‌های چندمنظوره شهر تهران می‌توانند به

کتابخانه عمومی اختصاص دهند، چگونه است؟

با توجه به جدول ۴، مصاحبه با مدیران مال‌های چندمنظوره شهر تهران، هفت عدد از مال‌های چندمنظوره شهر تهران که به پرسش‌نامه پاسخ داده‌اند در ارتباط با میزان مساحتی را که برای کتابخانه در مجتمع می‌توانند اختصاص دهند میزان هیچ مساحت را انتخاب کرده‌اند، درواقع هفت عدد از مال چندمنظوره شهر تهران هیچ مساحتی را در مجتمع نمی‌توانند به ایجاد و فعالیت کتابخانه اختصاص دهند.

▪ هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظور شهر تهران برای تأسیس کتابخانه عمومی

می‌توانند بر عهده بگیرند، چگونه است؟

در جدول ۴ در ارتباط با میزان هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای تأسیس کتابخانه‌های عمومی در مجتمع می‌توانند اختصاص دهند، دو عدد از مال‌های چندمنظوره اعلام کردند که می‌توانند هزینه تجهیزات و دکوراسیون کتابخانه را پرداخت کنند و هم‌چنین، سه عدد از مال‌های چندمنظوره شهر تهران نیز بیان کردند که هزینه تجهیزات کتابخانه را می‌توانند پرداخت کنند و هم‌چنین، دو عدد از مال‌های چندمنظوره نیز هیچ پرداختی را برای تأسیس و فعالیت کتابخانه نمی‌توانند اختصاص دهند.

▪ هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای کارکنان کتابخانه عمومی

می‌توانند بر عهده بگیرند، چگونه است؟

با توجه به جدول ۴، از میان جامعه مصاحبه‌کننده شش عدد از مال‌های چندمنظوره اعلام کرده‌اند که هیچ هزینه‌ای برای کارکنان کتابخانه‌های مجتمع تجاری پرداخت نخواهند کرد و تنها یکی از مال‌های چندمنظوره اعلام کردند که می‌تواند هزینه مربوط به مدیر کتابخانه را برعهده بگیرد.

▪ هزینه‌هایی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران برای مجموعه‌سازی کتابخانه

عمومی بر عهده خواهند گرفت، چگونه است؟

با توجه به جدول ۴، از میان جامعه مصاحبه‌شونده پنج عدد از مال‌های چندمنظوره شهر تهران اعلام کردند که هیچ هزینه‌ای برای تأمین منابع پرداخت نخواهند کرد و دو عدد از

ضرورت، امکان و موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز...؛ محمودی و ابراهیمی ترکمانی | ۲۶۳

مال‌های چندمنظوره نیز اعلام کردند که پرداخت یک‌چهارم از هزینه‌های تأمین منابع برای آن‌ها مقدور است.

▪ خدماتی که مال‌های چندمنظوره شهر تهران می‌توانند در اختیار کتابخانه‌های عمومی قرار دهند، چگونه است؟

با توجه به جدول ۴ از میان جامعه مصاحبه‌شونده پنج عدد از مال‌های چندمنظوره شهر تهران اعلام کردند که پرداخت یک‌چهارم از هزینه‌های مربوط به شارژ ماهانه، آب و برق و... را می‌توانند پرداخت کنند و هم‌چنین، یکی از مال‌های چندمنظوره اعلام کردند که می‌توانند نصف هزینه‌های مربوط به خدمات کتابخانه‌های عمومی را پرداخت کنند و یک مال چندمنظوره نیز اعلام کردند که پرداخت هیچ هزینه‌ای برای خدمات کتابخانه عمومی را نمی‌تواند بپذیرد.

▪ تعداد مراجعه‌کنندگان روزانه مال‌های چندمنظوره شهر تهران، چگونه است؟
با توجه به جدول ۴ از میان جامعه مصاحبه‌شونده دو عدد از آن‌ها از جامعه مصاحبه‌کنندگان اعلام کردند که تعداد مراجعه‌کنندگان به مراکز تجاری آن‌ها حدود سه تا چهار هزار نفر است و به همین میزان یعنی دو عدد از مال‌های چندمنظوره نیز اعلام کردند به‌صورت روزانه حدوداً دو تا سه هزار نفر مراجعه‌کننده خواهند داشت، به همین میزان یعنی دو عدد از مال‌های چندمنظوره نیز اعلام کردند که مراجعه‌کنندگان روزانه مجتمع آن‌ها بین هزار تا دوهزار نفر است، از این میان تنها یکی از مال‌های چندمنظوره از آن‌ها مراجعه‌کنندگان روزانه بیش از چهار هزار نفر دارد.

▪ تعداد افراد شاغل در مال‌های چندمنظوره، چگونه است؟
با توجه به جدول ۴ در میان جامعه مصاحبه‌شونده، پنج عدد از آن‌ها یعنی تعداد افراد شاغل در مال چندمنظوره را بیش از ۸۰۰ نفر برآورد کردند و هم‌چنین، دو عدد از مال‌های چندمنظوره یعنی نیز اعلام کردند که بین ۶۰۰ تا ۸۰۰ نفر در آن مجتمع شاغل هستند.

موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در شهر تهران

پدیدارشناسی تجربه زیسته متخصصان کتابخانه‌های عمومی در ارتباط با موانع توسعه

کتابخانه‌های عمومی و با توجه به استنتاج از مضامین به‌دست آمده با تکیه بر استخراج کدهای اولیه از مصاحبه‌های انجام‌شده و معنادار کردن آن‌ها و سپس خوشه‌بندی مفاهیم معنادار به مقوله‌ها، از مضامین منتج از مفاهیم خوشه‌بندی‌شده این گونه برمی‌آید که عواملی چون:

- کمبود بودجه؛
- توزیع نامتناسب مکانی و فضایی کتابخانه‌های عمومی؛
- پائین بودن فرهنگ مطالعه عموم مردم؛
- سیاست‌های فرهنگی اشتباه و نادرست؛
- عدم درک اهمیت وجود کتابخانه‌های عمومی؛
- عدم تناسب منابع با نیاز کاربران؛
- محدودیت در اختصاص مکان مناسب به کاربری کتابخانه؛
- عدم ارتباط نهادهای متولی برای ایجاد و فعالیت کتابخانه؛
- مدیریت ناکارآمد و بی‌تجربه در کتابخانه‌های عمومی؛
- ارائه خدمات بی‌کیفیت و نامتناسب با نیازهای کاربران؛
- مهارت نیروی کتابدار

موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در شهر تهران هستند.

حمایت سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران و نهاد کتابخانه‌های عمومی از ایجاد و فعالیت کتابخانه‌های عمومی در مجتمع‌های تجاری شهر تهران

جدول ۶. پدیدارشناسی مصاحبه نیمه ساختاریافته از متخصصان حوزه توسعه کتابخانه‌های عمومی

شماره کد	کد اولیه	مفاهیم معنادار	مقوله	مضمون	استنتاج از مضامین
۱	حمایت سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران	کتابخانه‌های مشارکتی	تأمین هزینه‌های مجموعه‌سازی توسط سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران	تأمین هزینه‌های مجموعه‌سازی و اتخاذ استراتژی مجموعه‌سازی	چنانچه سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران کتابخانه موجود در مجتمع تجاری را اداره کند،

شماره کد	کد اولیه	مفاهیم معنادار	مقوله	مضمون	استنتاج از مضامین
			(ویژگی‌های مجموعه‌سازی کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری)	کتابخانه با توجه به سازمان حامی آن	راهنماهای حمایتی از مجموعه‌سازی نیز بر عهده این سازمان است.
۲	حمایت مالی نهاد	کتابخانه‌های نهادی	تأمین هزینه‌ها و اتخاذ راهنماهای مجموعه‌سازی توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (ویژگی‌های مجموعه‌سازی کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری)	تأمین هزینه‌های مجموعه‌سازی و اتخاذ استراتژی مجموعه‌سازی کتابخانه با توجه به سازمان حامی آن	چنانچه مجتمع تجاری فضایی را به ایجاد کتابخانه اختصاص دهد و با حمایت نهاد آن کتابخانه تجهیز گردد، آن کتابخانه شعبه‌ای از کتابخانه‌های نهادی محسوب می‌شود و راهنماهای مجموعه‌سازی بر اساس سیاست‌های مدون نهاد است.
۳	استفاده از فضای مجتمع بر پایه نیاز کتابخانه	انتخاب فضای مناسب در مجتمع برای اختصاص به کتابخانه	انتخاب بهترین مکان از نظر استانداردهای موجود برای ساخت کتابخانه (ویژگی‌های ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری)	طراحی و ایجاد کتابخانه بر اساس استانداردهای ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های عمومی	تجهیزات و طراحی کتابخانه باید با معماری مجتمع تجاری سازگار باشد، هم‌چنین، برای استفاده‌پذیر ساختن مجموعه کتابخانه باید طراحی و معماری و همچنین تجهیزاتی که در کتابخانه استفاده می‌شود بر اساس استانداردهای کتابخانه‌های عمومی باشد.
۴	اداره کتابخانه توسط نهاد بیرونی	حمایت یک نهاد از خارج از مجتمع تجاری	استفاده از بودجه یکپارچه برای اداره کتابخانه (در اداره کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری)	حمایت مال و سیاست‌گذاری نهاد مسئول کتابخانه	چنانچه کتابخانه موجود در مجتمع تجاری توسط سازمان خارج از مجموعه اداره می‌شود، هزینه‌ها و راهنماهای اداره کردن کتابخانه نیز توسط آن سازمان تعیین

شماره کد	کد اولیه	مفاهیم معنادار	مقوله	مضمون	استنتاج از مضامین
					می‌شود.
۵	ارتباط‌گیری مؤثر با مراجعه‌کنندگان	ارتباطات صحیح و فهم نیاز مراجعه‌کننده	مهارت‌های حرفه‌ای کتابداران (در اداره)	افزایش و ارتقا مهارت‌های ارتباطی و حرفه‌ای کتابداران	با توجه به این که مراجعه‌کنندگان کتابخانه‌های عمومی در مجتمع تجاری مراجعه‌کنندگان غیر ثابت هستند، اتخاذ شیوه صحیح ارائه خدمت در کمترین زمان ممکن به آن‌ها و داشتن مهارت‌های ارتباطی و حرفه‌ای برای کتابداران الزامی است.
۶	روابط عمومی بالای کتابداران		کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری)	به نسبت کتابخانه‌های عمومی دیگر	
۷	سواد اطلاعاتی	پاسخ صحیح و به موقع به نیازهای اطلاعاتی مراجعه‌کنندگان			

در جدول ۶. با توجه به مصاحبه نیمه ساختاریافته از متخصصان حوزه توسعه کتابخانه‌های عمومی در ارتباط با فعالیت کتابخانه‌های عمومی، میزان حمایت نهادهای متولی کتابخانه‌های عمومی در ایران استنتاج شد.

حمایت شهرداری تهران

پدیدارشناسی تجربه‌زیسته متخصصان کتابخانه‌های عمومی در ارتباط با حمایت سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران نسبت به ایجاد و فعالیت کتابخانه‌های عمومی در مراکز بزرگ تجاری شهر تهران و با توجه به استنتاج از مضامین به دست آمده با تکیه بر استخراج کدهای اولیه از مصاحبه‌های انجام شده و معنادار کردن آن‌ها و سپس خوشه‌بندی مفاهیم معنادار به مقوله‌ها، از مضامین منتج از مفاهیم خوشه‌بندی شده این گونه برمی‌آید که تخصیص بودجه و حمایت مالی از ایجاد این نوع کتابخانه‌ها، کاهش هزینه‌ها عوارض مجتمع‌های تجاری دارای کتابخانه و کمک به مجموعه‌سازی و مشارکت در ایجاد کتابخانه‌ها مواردی هستند که از سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران در جهت

حمایت از ایجاد کتابخانه‌های عمومی در مراکز بزرگ تجاری شهر تهران انتظار می‌رود.

- حمایت مالی از ایجاد و فعالیت کتابخانه‌ها؛
- کمک به تأمین منابع و مجموعه‌سازی؛
- در قالب کتابخانه‌های مشارکتی با نهاد کتابخانه‌های عمومی؛
- استفاده از امکانات مجتمع تجاری برای ایجاد کتابخانه.

حمایت نهاد کتابخانه‌های عمومی

پدیدارشناسی تجربه‌زیسته متخصصان کتابخانه‌های عمومی در ارتباط با حمایت نهاد کتابخانه‌های عمومی از ایجاد و فعالیت کتابخانه‌های عمومی در مجتمع‌های تجاری و با توجه به استنتاج از مضامین به‌دست آمده انتظار می‌رود که نهاد کتابخانه‌های عمومی در جهت حمایت از ایجاد و توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری، آموزش به نیروی کتابدار و تربیت نیروی کتابدار خیره را برعهده گیرد. هم‌چنین، مشارکت با شهرداری تهران برای ایجاد این نوع از کتابخانه‌ها و کمک به تأمین منابع و تجهیزات، تخصیص بودجه و تدوین دستورالعمل‌ها و راهنماها برای هدایت شغلی بهتر از فعالیتی‌هایی است که نهاد کتابخانه‌های عمومی در جهت حمایت می‌تواند انجام دهد.

- تربیت و آموزش نیروی کتابدار خیره؛
- تخصیص بودجه مصوب و مدون به ایجاد و فعالیت کتابخانه‌های عمومی در مجتمع‌های تجاری؛
- در قالب کتابخانه‌های مشارکتی با شهرداری تهران؛
- کمک به مجموعه‌سازی و مجموعه گسترده‌تری برای این کتابخانه‌ها؛
- تدوین استاندارد و دستورالعمل برای این کتابخانه‌ها

نتیجه‌گیری

تحلیل داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که در نیم‌قرن اخیر در شهر تهران طبق آمارنامه سالیانه شهرداری تهران، روند ایجاد و احداث کتابخانه‌های عمومی با نوسان همراه بوده

است و از سال ۱۳۴۰ تا سال ۱۳۵۰ روند نزولی بوده است و پس از آن در دهه ۱۳۶۰ شمسی روند توسعه و ایجاد کتابخانه‌های نهادی صعودی بود، اما کتابخانه‌های غیردولتی و غیرنهادی (مشارکتی) روند کاهشی را طی کردند.

در دهه ۱۳۷۰ روند توسعه و ایجاد کتابخانه‌های عمومی نهادی افزایش پنج برابری نسبت به دهه قبل داشتند، اما در ارتباط با کتابخانه‌های غیرنهادی (مشارکتی) روند توسعه بیش از ۲۴ برابر نسبت به دهه قبل بوده است، همچنین در دهه ۱۳۸۰ نیز رشد کتابخانه‌های نهادی تقریباً دو برابر از دهه پیش بود و رشد کتابخانه‌های غیرنهادی (مشارکتی) افزایش سه واحدی داشتند و اما در دهه ۱۳۹۰ روند توسعه کاهشی بود و تنها یک واحد کتابخانه در این دهه احداث و ایجاد شد، سهم کتابخانه‌های غیرنهادی (مشارکتی) نیز کمتر از نصف، نسبت به دهه قبل بود و روند رشد و توسعه کتابخانه‌های غیرنهادی (مشارکتی) در نیم‌قرن اخیر در شهر تهران افزایش سه برابری نسبت به کتابخانه‌های نهادی داشتند. فعالیت بخش خصوصی در ایجاد و احداث کتابخانه‌ها روند چشم‌گیری داشته است.

با توجه به محاسبات صورت گرفته و یافته‌های به‌دست آمده، تمام مناطق تهران دچار کمبود سرانه کتابخانه هستند، تعداد کتابخانه‌های موجود در محدوده مراکز تجاری چندمنظوره منتخب شهر تهران مشخص شد، در حدود جغرافیایی برخی از این مجتمع‌های بزرگ تجاری حتی یک کتابخانه هم رویت نشد.

تحلیل داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که در هر منطقه از شهر تهران به نسبت جمعیت ساکن در آن منطقه و تعداد کتابخانه‌های موجود و نسبت این دو به یکدیگر، سرانه کتابخانه‌های عمومی در هر منطقه محاسبه شد، کمبود سرانه کتابخانه در تمام مناطق شهر تهران به چشم می‌خورد و از این میان منطقه چهار شهرداری تهران با کمبود ۱۰ واحد کتابخانه پیشتاز است و پس از آن مناطق ۲ و ۱۶ با کمبود هشت واحد کتابخانه رتبه دوم را دارند و مناطق ۳، ۸ و ۱۸ با کمبود هفت واحد کتابخانه در جایگاه سوم ایستاده‌اند، پس از آن‌ها مناطق ۱۴، ۱۳، ۱۰، ۹، ۷، ۶، ۵، ۱۹ و ۲۲ در مرتبه بعدی و با کمبود شش کتابخانه عمومی مواجه هستند.

در برخی از مناطق تهران که با کمبود سرانه کتابخانه مواجه هستند، در همان مناطق نیز مراکز تجاری چندمنظوره بزرگی به چشم می‌خورند، برای مثال در منطقه پنج تهران با کمبود پنج واحد کتابخانه عمومی، پنج مجتمع تجاری بزرگ چندمنظوره نیز در آن منطقه وجود دارد.

در گزارش طرح آمایش سرزمینی کتابخانه‌های عمومی ایران وضعیت هر منطقه از شهر تهران در چهار سرفصل موردبررسی قرار گرفته است؛ در ابتدا سطح و سرانه زیربنای وضع موجود و وضع مطلوب کتابخانه‌ها مشخص شده است و پس از آن محدوده خدمت کتابخانه هر منطقه ترسیم گردید. در ادامه جمعیت تحت پوشش و فاقد پوشش هر منطقه مشخص و در نهایت محدوده خدمت آینده مشخص گردیده است. نتایج حاصل از این گزارش به کمبود میزان سرانه کتابخانه در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بر مبنای میزان مساحت زیربنا اشاره دارد که با نتایج حاصل در این پژوهش همخوانی دارد. (نهاد کتابخانه‌های عمومی، ۱۳۹۷)

مدیران مال‌های چندمنظوره به‌طور متوسط تمایل و آمادگی کمتری نسبت به ایجاد و تأسیس کتابخانه از خود نشان دادند، همچنین تمام مال‌های چندمنظوره اعلام کردند که هیچ مساحت و فضایی را نمی‌توانند به ایجاد و تأسیس کتابخانه اختصاص دهند. همچنین هزینه قابل توجهی برای اداره کردن، تجهیزات، دکوراسیون کتابخانه، حقوق و دستمزد کارمندان، مجموعه‌سازی، ارائه خدمات در کتابخانه مال‌های چندمنظوره برعهده نخواهند گرفت، این در حالی است که بازدید روزانه از این مجتمع‌های تجاری روزانه بیش از ۱۰۰۰ نفر و به‌طور متوسط بین ۲ تا ۳ هزار نفر گزارش شده است، همچنین جمعیت افراد شاغل در این مجتمع‌های تجاری به‌طور متوسط بیش از ۶۰۰ نفر گزارش شده است.

موریس (۲۰۰۴)، در مقاله خود تحت عنوان: «مکان‌یابی کتابخانه‌های عمومی در مراکز خرده‌فروشی: مزایا و تأثیرات»، به این نتیجه رسید که بیشترین سود حضور یک کتابخانه عمومی در مراکز خرده‌فروشی افزایش جذب مشتری و دامنه فروش است. حضور کتابخانه‌ها در مراکز خرید به نفع کتابخانه است و این معمولاً مهم‌تر از تأثیر کتابخانه بر

فروشگاه‌ها است، همچنین بالینا (۲۰۱۴) ایجاد و تسهیل دسترسی برای همه گروه‌های اجتماعی به اینترنت و پایگاه داده را یکی از مزایای کتابخانه‌های عمومی دانست، همچنین چویدلی و مورنس (۲۰۱۵) نیز ایجاد فضای جمعی جدیدی را در مراکز تجاری پیش‌بینی کرده است، اما در مقاله حاضر با توجه به کمبود سرانه کتابخانه در پیرامون مراکز تجاری بزرگ منتخب مورد مطالعه، تمایل و آمادگی کمتری از جانب مدیران مراکز تجاری برای ایجاد و توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری نتیجه‌گیری شد.

متیوس (۲۰۲۱) برای مقابله با کاهش استفاده از کتابخانه‌های عمومی در سنگاپور ایجاد و احداث کتابخانه‌ها و ارائه خدمات متناسب با نیازهای کاربران (مراجعان و مشتریان به مرکز تجاری) را در مجتمع‌های تجاری بررسی کرد، در این پژوهش حضور کتابخانه در مراکز تجاری به‌عنوان یک فرآیند هدفمند برای تعامل با افراد جامعه تلقی شد.

همچنین در زمینه ایجاد و احداث کتابخانه‌های عمومی در شهر تهران موانع و چالش‌هایی وجود دارد، از جمله کمبود بودجه که با مشارکت مراکز تجاری و مال‌های چندمنظوره و تخصیص فضایی از این مجتمع‌ها به ایجاد و احداث کتابخانه عمومی تا حدودی این موانع قابل جبران است که البته نظارت مستقیم نهادهای متولی کتابخانه‌های عمومی را نیز می‌طلبد و پیگیری ایجاد و توسعه کتابخانه‌ها در مراکز تجاری از جانب شهرداری به‌عنوان نهاد ناظر و قانون‌گذار در حوزه ایجاد مال‌های چندمنظوره و حمایت نهاد کتابخانه‌ها عمومی برای ساماندهی وضعیت این کتابخانه‌ها می‌تواند شرایط ایجاد آن‌ها را تسهیل بخشد.

همچنین در طرح توسعه نظام ملی کتابخانه‌های عمومی در ایران موانع توسعه را موارد زیر برشمردند:

- کیفیت و کمیت پایین کتابخانه‌های عمومی در مقایسه با استانداردهای جهانی؛
- حدود اختیارات هیئت‌امنا و اثرگذاری لازم بر فرآیند فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی اندک است؛

- کیفیت عملکرد کتابخانه‌های عمومی ضعیف است؛

- عدم وجود برنامه‌ریزی‌های راهبردی و اولویت‌بندی شایسته امور نظام کتابخانه‌های عمومی؛
  - اهداف غیرعملیاتی، عدم تبیین مناسب اختیارات و دامنه فعالیت کتابخانه‌های عمومی و عدم تناسب و تفاهم میان آن و وظایف و رسالت‌های کتابخانه‌های عمومی.
- در ارتباط با پژوهش‌های آتی پیرامون موضوع مقاله حاضر پیشنهاد می‌شود به مزیت حمایت‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی و سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در ایجاد و احداث این کتابخانه‌ها پرداخته شود و مشخص گردد نوع کتابخانه‌های عمومی که از حمایت هر دو خارج هستند در ایران چیست؟
- و همچنین میزان رضایت مراجعه‌کنندگان و محبوبیت این نوع کتابخانه‌ها و تأثیراتی که این کتابخانه‌ها بر رشد فرهنگی و تغییراتی که بر زندگی فردی آن‌ها ایجاد کرده است چیست؟ آیا وجود این کتابخانه‌ها سرانه مطالعه را ارتقا داده است؟ برآمد کتابخانه در بازه زمانی مشخص یک ساله چند مراجعه‌کننده و چه میزان استفاده بوده است؟

ORCID

Mohsen Mahmoudi
Faezeh Ebrahimi
Torkamani

<https://orcid.org/0000-0003-4742-4524>

<https://orcid.org/0009-0002-6205-1762>

منابع

- اندیشمند، علی محمد (۱۳۹۷). بررسی اجتماع‌پذیر بودن کتابخانه‌های عمومی. *معماری شناسی*، ۲(۸).
- بیگلو، اعظم و سلیمان‌ریزی، ملیحه (۱۳۹۹، آذرماه). شناسایی و میزان اجرای کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان. مقاله ارائه‌شده در همایش ملی کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی در اهواز.
- تاج‌آبادی، رضا و رحیمی، محمد و شعبانی، سمیه (۱۳۹۱). جایگاه و تأثیر کتابخانه‌های عمومی استان مرکزی در توسعه فرهنگی، همایش مدیریت استراتژیک فرهنگی شهر تهران، تهران.
- جعفری‌باقی‌آبادی، سمیه (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌ای اثربخشی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده مدیریت و اقتصاد.
- حسن‌زاده، محمد و جعفری‌باقی‌آبادی، سمیه (۱۳۹۶). شناسایی اهداف مرتبط با کتابخانه‌های عمومی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه بازیابی دانش و نظام‌های معنایی*، ۳(۱۲)، ۲۷-۴۸.
- زارع، امین و گودینی، یاسر و ریاحی، عارف (۱۳۹۴). مطالعه عوامل مؤثر بر استفاده از کتابخانه‌های عمومی (مطالعه موردی: کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه). *فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۳(۱۵).
- سیفی، لیلی و کاظمی، راضیه (۱۳۹۸). نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه و ترویج خدمات گردشگری، اولین کنفرانس بین‌المللی گردشگری بیابان لوت؛ فرصت‌های محلی و بین‌المللی، بیرجند.
- شیروانی‌نیا، زهرا. (۱۳۸۸) «آینده فناوری در کتابخانه‌ها: فرصت‌ها و چالش‌ها» قابل دسترسی در <http://www.nlai.ir/Default.aspx?tabid=1136>، از: ۱۴۰۰/۰۷/۰۱.
- فتاحی، رحمت‌ا... (۱۳۸۳). *تحلیل و بازآفرینی نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان در عصر تحول*. در مجموعه مقالات هفتمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رشت ۲۱-۱۹ اسفند ۱۳۸۲. تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاونت امور پیشیبانی، مرکز مدارک علمی و انتشارات. ص ۸۱-۹۸.

ضرورت، امکان و موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز...؛ محمودی و ابراهیمی ترکمانی | ۲۷۳

کاظمی، عباس و امیرابراهیمی، مسرت (۱۳۹۷). مطالعه ابعاد فرهنگی و اجتماعی مگامال‌ها و مجتمع‌های بزرگ تهران. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. شهرداری تهران. کاظمی، عباس و امیرابراهیمی، مسرت (۱۳۹۸). گونه‌شناسی مجتمع‌های تجاری در شهر تهران. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۵(۵۶).

کتابخانه ادموند گرین. قابل دسترسی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۷/۰۱، از: <https://mylife.enfield.gov.uk/directory/providerdetails/216435>

کتابخانه ایندورپولی. قابل دسترسی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۷/۰۱، از: <https://www.brisbane.qld.gov.au/things-to-see-and-do/council-venues-and-precincts/libraries/library-locations/indooroopilly-library>

کتابخانه لوگان هایپر دام. قابل دسترسی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۷/۰۱، از: <https://loganlibraries.org/facility/logan-hyperdome-library>

کتابخانه مورنو ولی. شعبه کتابخانه در مرکز تجاری (مال). قابل دسترسی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۷/۰۱، از: <http://www.moval.org/mv-library/location-mall.html>

کریمی، عاطفه (۱۳۹۷). معماری مراکز خرید آینده با طراحی به روش پارامتریک پیشنهادی برای سال ۱۴۰۵ (۲۰۲۶)، جزیره کیش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، دانشکده معماری و شهرسازی.

محمدزاده مستان آباد، سیمین و مستان زاده، انسیه (۱۳۹۴). بررسی نقش مجتمع‌های تجاری تفریحی به‌عنوان فضایی پویا با تکیه بر مفهوم جذب مخاطب و ارتقای تعاملات اجتماعی. همایش بین‌المللی معماری عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم، تهران؛ کانون سرای انجمن‌های صنفی مهندسان معمار ایران.

موکهرچی، آجیت کمار (۱۳۸۲). تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. تهران: کتابدار میرحسینی، زهره و باب‌الحوائجی، فهیمه. (۱۳۷۵). تصویری اجمالی از کتابخانه‌های عمومی در ایران. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)، ۱۶(۱).

میری، انیس (۱۳۹۶). تدوین مدل کتابخانه عمومی مطلوب جامعه ایرانی به روش پژوهش آمیخته اکتشافی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علم اطلاعات و دانش‌شناسی. دانشگاه پیام نور مشهد.

میری، انیس و سلامی، مریم و مرجانی، عباس (۱۳۹۵). شخصی‌سازی ارائه خدمات در کتابخانه‌های

عمومی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد، ۲(۶)، ۲۲۸-۲۲۹
نقوی، الهام و دشتی شفیعی، علی (۱۳۹۶). بررسی معماری کتابخانه عمومی با رویکرد توسعه فرهنگی، کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی ایران معاصر، تهران.
نوکاریزی، محسن و نارمنجی، سیدمهدی (۱۳۹۳). بررسی جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی شهرستان بیرجند. پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی.
نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. (۱۳۹۷). آمایش سرزمینی کتابخانه‌های عمومی تهران. تعیین محدوده‌های خدمت کتابخانه‌های عمومی استان تهران (شهر تهران). معاونت پژوهشی دانشکده جغرافیا. دانشگاه تهران
هاشمی، ابوالفضل (۱۳۸۷). کتابخانه‌های عمومی مساجد پس از انقلاب اسلامی ایران، کتاب ماه کلیات: کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی، ۱۳۴، ۲۰-۲۵
هوشمند، مهرداد (۱۳۸۹). راه کارها و موانع توسعه و ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در بین دانش‌آموزان متوسطه شهرستان نهاوند. فرهنگان. (۳۷).

References

- Joseph R. Matthews (2021) The Remaking of Singapore's Public Libraries, *Public Library Quarterly*, 40:3, 183-184
- Awujoola, A. O., & Ikegune, D. O. (2018). Entrepreneurship education in library and information science and marketing of library services: Issues in Nigeria. *The International Journal of Business Management and Technology*, 2 (3), 2581-3889.
- Chioldelli a, Francesco and Stefano Moroni (2015). Do malls contribute to the privatisation of public space and the erosion of the public sphere? Reconsidering the role of shopping centres, *City, Culture and Society*, doi:10.1016/j.ccs.2014.12.002.
- Choi, N., & Joo, S. (2018). *Understanding public libraries' challenges, motivators, and perceptions toward the use of social media for marketing*. Library Hi Tech.
- Howard, H.A., Zwicky, D., & Margaret, P. (2018). Academic libraries support cross-disciplinary innovation and entrepreneurship. *Library and Information Science*, 6 (1), 1-9.
- Ismail, Wan & Chi (2019). Library as a social place. *Jornal of Asian behavioural studies*. 4(12), 48-59.
- Kinya, H.D.S. (2011). A case study of users' survey in public libraries in Kenya. *International Research Journal of Library, Information and Archival Studies*, 1(3), 91-104.

- Morris, Anne and Brown, Anna (2004). Siting of public libraries in retail centres: *benefits and effects*, 3 (25), 127-137
- Ogunsola, L. A. (2008). "Developing Countries and the Need For Knowledge- Based Economy: The Problems And Challenges Ahead". *Ozean Journal of Social Sciences*, 1(1), retrieved of http://ozelacademy.com/OJSS_v1n1_1.pdf.
- Popescu, Ruxandra-Irina; Corbos, Răzvan-Andrei (2011). The Role of Libraries in the
- Welch, J. (2012). The power of collaboration. *Economic Development Journal*, 11 (4), 36-41.
- IFLA(2001) The IFLA position in the WTO treaty negotiations, international Federation of Associations & Institutions, version II, September. Available: <http://www.ifla.org/III/clm/p1/wto-ifla.htm>.

References [in Persian]

- Andishmand, Ali Mohammad (2017). Examining the sociability of public libraries. *Architecture*, 2(8). [in Persian]
- Biglou, Azam and Soleimanrizi, Maliheh (2019). *Identifying and implementing the social functions of public libraries in Isfahan province*. The article presented at the national conference on the social functions of public libraries in Ahvaz. [in Persian]
- Fatahi, Rahmatollah (2004). *Analyzing and recreating the role of librarians and informants in the age of transformation. In the Proceedings of the 7th Conference of Librarians of the Iran Management and Planning Organization, Rasht, March 19-21, 2012*. Tehran: Iran Management and Planning Organization, Vice President of Promotion Affairs, Center for Scientific Documents and Publications. pp. 81-98. [in Persian]
- Hassanzadeh, Mohammad and Jafari Baghiabadi, Somayeh (2016). Identifying the objectives related to public libraries in the upstream documents of the Islamic Republic of Iran. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems Quarterly*, 3(12), 27-48. [in Persian]
- Hashemi, Abulfazl (2008). Public libraries of mosques after the Islamic revolution of Iran, *Kitab Mah Kliat: Librarianship, Archive and Research Edition*, 134, 20-25. [in Persian]
- Houshmand, Mehrdad (2010). Solutions and obstacles to develop and promote the culture of reading and reading among secondary school students of Nahavand city. *Farhangian*. (37). [in Persian]
- Institution of public libraries of the country. (2017). *Territorial planning of public libraries in Tehran. Determining the service limits of public libraries in Tehran province (Tehran city)*. Research Vice-Chancellor of the Faculty of Geography. University of Tehran. [in Persian]

- Jafari Baghiabadi, Somayeh (2010). A comparative study of the effectiveness of public libraries in Tehran affiliated to the public libraries of the country and the cultural and artistic organization of Tehran municipality. Master's thesis. Tarbiat Modares University, Faculty of Management and Economics. [in Persian]
- Kazemi, Abbas and Amir Ebrahimi, Moserat (2018). Typology of commercial complexes in Tehran. *Quarterly Journal of the Iranian Association for Cultural and Communication Studies*, (56) 15. [in Persian]
- Kazemi, Abbas and Amir Ebrahimi, Moserat (2017). Studying the cultural and social dimensions of megamalls and big complexes in Tehran. *Study and planning center of Tehran city. Municipality of Tehran*. [in Persian]
- Karimi, Atefeh (2017). *The architecture of future shopping centers with parametric design proposed for the year 1405 (2026)*, Kish Island. Master thesis. Imam Khomeini International University, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
- Mohammadzadeh Mastanabad, Simin and Mastanzadeh, Ensieh (2014). Examining the role of entertainment business complexes as a dynamic space based on the concept of attracting the audience and promoting social interactions. International conference on civil architecture and urban planning at the beginning of the third millennium, Tehran; Center of Trade Unions of Iranian Architects. [in Persian]
- Mukherjee, Ajitkumar (2003). *History and philosophy of librarianship*. Translated by Asadullah Azad. Tehran: Ketabdar. [in Persian]
- Mirhasani, Zohreh and Babal-Hawaeji, Fahimeh. (1996). An overview of public libraries in Iran. *Information research and public libraries (library message)*. 6(1). [in Persian]
- Miri, Annis (2016). Compilation of the desirable public library model of the Iranian society by the method of mixed exploratory research. Master's thesis. Faculty of Information Science and Science. Payam Noor University of Mashhad. [in Persian]
- Miri, Anis and Salami, Maryam and Marjani, Abbas (2015). Personalization of service provision in public libraries from the point of view of public *library librarians of Mashhad*, 2(6), 228-229. [in Persian]
- Naqavi, Elham and Dashti Shafiei, Ali (2016). *Examining the architecture of the public library with the approach of cultural development, international conference on civil engineering, architecture and urban planning of contemporary Iran*, Tehran. [in Persian]
- Nokarizi, Mohsen and Narmanjani, Seyed Mehdi (2014). Investigating the position of public libraries in the cultural development of Birjand city. *Library and Information Sciences*. [in Persian]

- Seifi, Leili and Kazemi, Razieh (2018). The role of public libraries in the development and promotion of tourism services, the first international conference on tourism in the Lut desert; *Local and international opportunities, Birjand*. [in Persian]
- Tajabadi, Reza and Rahimi, Mohammad and Shabani, Somayeh (2011). *The position and impact of public libraries in central province in cultural development, conference on strategic cultural management of Tehran city, Tehran*. [in Persian]
- Zare', Amin and Godini, Yaser and Riahi, Aref (2014). Studying factors affecting the use of public libraries (case study: users of public libraries in Kermanshah). *Information Systems and Services Quarterly*, 3(15). [in Persian]

استناد به این مقاله: محمودی، محسن، ابراهیمی ترکمانی، فائزه. (۱۴۰۲). ضرورت، امکان و موانع توسعه کتابخانه‌های عمومی در مراکز تجاری بزرگ شهر تهران، فصلنامه علمی بازرگانی دانش و نظام‌های معنایی، ۱۰(۳۵)، ۲۳۹-۲۷۷.

DOI: 10.22054/jks.2022.70414.1541

Name of Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی